

szükséges óvintézkedést „igazolták”, amelynek az a célja, hogy az adott terület hadműveleti zónává nyilvánítása után megvédjék az ország biztonságát.

A kárpátaljai és északkelet-magyarországi zsidók gettósítása és összegyűjtése formailag is törvényellenes volt, hiszen a gettósításra vonatkozó rendelet csak április 28-án született meg. A túlbuzgó helyi tisztviselők ezenkívül gyakran gyűjtöttek be mentesített zsidókat, sok helyütt zsidó munkaszolgálatosokat is, akik pedig a honvédelmi minisztérium joghatósága alá tartoztak. Elvileg törvénytelen volt hatéves kor alatti gyermekek internálása is, hiszen nekik nem kellett viselniük a sárga csillagot, s a zsidóellenes intézkedések névleg csak azokra terjedtek ki, akiket a sárga csillag viselésére köteleztek.

A zsidóellenes műveletek megkezdésének napján Ferenczy és zsidótlanító különítménye Munkácsra, a gettósítási, összegyűjtési és deportálási kampány területi központjába érkezett, hogy átvegye a parancsnokságot. A német és magyar zsidótlanító egységeken kívül a helyi katonai alakulatoknak szintén joguk volt a területükön élő zsidókra vonatkozó parancsokat kiadni. Kárpátalján a magyar hadsereg egységei Fehér (Weisz) tábornok közvetlen parancsnoksága alatt álltak, akit kizárólag emiatt hívtak vissza a frontról, állítólag azért, mert elődje, Álgya-Pap Zoltán tábornok panaszt tett a terület csendőrségének túlkapásai miatt.⁴⁶

Néhány nappal az összegyűjtés után a zsidókat a legközelebbi gyűjtőtáborokba hajtották – rendszerint a nagyobb városok, Munkács, Ungvár, Beregszász, Nagyszőlős, Huszt, Técső, Sátoraljaújhely, Kassa és Nyíregyháza téglagyáraiba. Nagyobb gettók voltak még többek között Máramaroszigeten, Mátészalkán és Kisvárdán is.

A zsidók élelmezése, köztük azoké is, akiket a szomszédos községek-ből hoztak, a gyűjtőhelyeken a helyi Zsidó Tanács feladata volt. Jóllehet a fő és gyakran egyetlen étkezés egy kevés krumpliceves volt, az első napok után, amikor elfogytak a falusi zsidók magukkal hozott készletei, a probléma kiéleződött. A gettóban uralkodó életkörülmények rendkívül nehezek, gyakran brutálisan embertelenek voltak. A gettón belüli lakások rettenetes túlszűfolttsága, teljesen elégtelen főzési, tisztálkodási és egészségügyi lehetőségei elviselhetetlen nehézségeket teremtettek, és feszültségeket okoztak a lakók között. De bármilyen szörnyű körülmények uralkodtak is a városi gettóban, mindez semmi volt a téglagyárak és erdők kegyetlen viszonyaihoz képest, ahol a zsidóknak hetekig szabad ég alatt kellett tengődniük. Az elégtelen táplálkozás, az egészségügyi berendezések, a fürdési lehetőség hiánya, valamint a zord időjárás sok helyütt komoly egészségügyi problémákhoz vezetett. A nagy számban előforduló kisebb megbetegedéseken és szokásos meghűléseken kívül sokan komo-